

Ruch Biblijny i Liturgiczny

Nr 4

ROK XXXVI

1983

**MATERIAŁY Z XVIII SEMINARIUM NAUKOWEGO WYKŁADWCÓW
LITURGII - LEŻAJSK 1981**

A R T Y K U Ł Y

Ks. Wacław Schenk (†)

ROZWÓJ HIERARCHII W KOŚCIELE.

Wiara chrześcijańska była początkowo wiarą miast. Apostołowie zakładali w miastach gminy chrześcijańskie, których kierownictwo i zarząd przekazywali kolegium przełożonych, nazywanych przebiterami („starszymi”), biskupami, pasterzami.

Paweł i Barnaba głosili ewangelię w miastach Antiochii Pizydyjskiej i Pamfilii (Ikonium, Listra, Derbe, Antiochia Pizydyjska). „Kiedy w każdym kościele wśród modlitw i postów ustanowili im starszych, polecili ich Panu, w którego uwierzyli” (Dz 14, 23). Wracając z Grecji i Macedonii do Jerozolimy Paweł „z Miletu posłał do Efezu i wezwał starszych Kościoła” (Dz 20, 17). Przemawiając potem do nich nazywa ich „biskupami”: „Uważajcie na samych siebie i na całą trzodę, nad którą Duch Święty ustanowił was biskupami, abyście kierowali Kościołem Boga, który On nabył własną krwią” (20, 28). W Liście do Tytusa Paweł kazał ustanowić w każdym mieście na Krecie przebiterów, których nazywa w następnym zdaniu biskupami (Tt 1, 5. 7). Z tego wynika, że terminologia wtedy

nie była jeszcze ustalona, prezbiter i biskup oznaczają ten sam urząd przełożonego gminy chrześcijańskiej.

Naczelną władzę nad poszczególnymi gminami należała do Apostołów. Wykonywali ją albo bezpośrednio, przebywając stale lub dłuższy czas w danej gminie (św. Jakub Młodszy, kuzyn Jezusa, bp Jeruzolimy; św. Piotr w Rzymie; św. Paweł w Koryncie), albo pośrednio — przez listy posłańców czy też stałych współpracowników (św. Tymoteusz w Efezie, św. Tytus na Krecie).

Po śmierci Apostołów wyróżniał się wcześniej wśród kolegium przełożonych jeden naczelnny biskup jako głowa gminy w sprawach wiary, kultu i dyscypliny, przejmując dotychczasową władzę Apostołów (np. św. Klemens Rzymski, † po 96 r.; św. Ignacy Antiocheński, † ok. 107 r., następca św. Piotra; Polikarp ze Smyrny, † 155/169, uczeń św. Jana Ap.). W II wieku spotykamy wszędzie biskupów na czele poszczególnych gmin. Św. Ignacy zachęca Filadelfów do jedności „z biskupem, z jego prezbiterami i diakonami, ustanowionymi zgodnie z myślą Jezusa Chrystusa” (Ad. Fil. Wstęp, POK I, 232). W liście do Smyrneńczyków pisze: „Wszyscy bądźcie posłuszni biskupowi, jak Jezus Chrystus Ojcu, starszych (prezbiterów) słuchajcie jak apostołów, diakonów czcicie jak Boże przykazanie. Niech nikt nie załatwia żadnej sprawy kościelnej bez biskupa. Ważna jest Eucharystia sprawowana przez biskupa albo tego, któremu on zezwolił. Tam gdzie jest biskup, niech będą wszyscy, tak jak Kościół katolicki jest tam, gdzie Chrystus. Ani chrzczyć, ani sprawować agape nie godzi się bez biskupa”. (Ad Smyrn. 8, 1—2, POK I, 240; S. Pięszczoch, *Patrologia*, Poznań 1964, s. 58). W liście do Polikarpa czytamy: „Byłoby dobrze, gdyby ci, którzy się zabierają do stanu małżeńskiego, przed zawarciem związku zasięgaliby rady biskupiej, bo małżeństwo ma się opierać na woli Bożej, a nie na namiętności”. „Stójcie przy biskupie, aby Pan był z wami. Duszę swą kładę za tych, którzy ulegają biskupowi, prezbiterom i diakonom” (Ad Pol. 5, 2; 6, 1; tamże s. 245—246).

Biskupi są wtedy głównymi liturgami, oni udzielają chrztu, bierzmowania, przewodniczą Eucharystii, dokonywują pojednania pokutników, udzielają święceń. Dla nich ustala się nazwa *sacerdos* (por. J. Forget w DThC IV, 716).

Prezbiterzy asystowali tylko biskupowi podczas liturgii. „Ważna jest Eucharystia sprawowana przez biskupa albo tego, któremu on zezwolił”, czytamy u św. Ignacego z Antiochii syryjskiej. W czasie prześladowań, gdy gminy były często pozbawione biskupów, prezbiterzy odprawiali w ich zastępstwie samodzielnie liturgię i przewodniczyli czasem całemu życiu gminy chrześcijańskiej. Gdy wiara chrześcijańska rozszerzała się również w środowiskach wiejskich, powstały tam ośrodki duszpasterskie, prowadzone przez prezbiterów, zyskujących tym samym bardziej samodzielne stanowisko przy równoczesnej łączności ze swoim biskupem w mieście.

Poza Apostołami, biskupami i prezbiterami występują od powstania gmin chrześcijańskich diakoni. Św. Paweł napisał list „do wszystkich świętych w Chrystusie Jezusie, którzy są w Filipi, wraz z biskupami i diakonami” (Flp 1, 1). Wymagania im stawiane podał Apostoł w 1 Liście do Tymoteusza 3, 8—13. Do diakonów należały sprawy charytatywne, „obsługiwanie stołów” (Dz 6, 2) oraz zadania duszpastersko-misjonarskie. Szczepan i Filip głosili naukę Chrystusa (Dz 6, 8 nn; 8, 5 nn), Filip udzielał chrztu św. (Dz 8, 12, 38). Św. Justyn († ok. 165 r.) wspomina, że podczas zgromadzenia eucharystycznego „tak zwani u nas diakoni rozdają każdemu z obecnych częśćkę chleba, nad którym odmówiono dziękczynienie, oraz wina i wody i roznoszą także nieobecnym” (Apol. I, 65, 5; POK IV, 76). Diakoni byli oficjalnymi pomocnikami celebransa Eucharystii, towarzyszyli prezbiterom, którzy sprawowali ofiarę w wyznawców, tj. odwiedzając chrześcijan uwięzionych (por. list św. Cypriana 5, 2; PSP I, 38). Do biskupa rzymskiego Sykstusa († 258 r.) idącego na swoją ostatnią krwawą mszę, na męczeństwo, odezwał się jego diakon Wawrzyniec: „Dokąd śpieszysz, kapłanie (*sacerdos*) święty, bez swojego diakona?” (Św. Ambroży, *De officiis ministrorum* I, 41, 204; PL 16, 84). Ścisły związek między pokarmem słowa Bożego i pokarmem eucharystycznym sprawił, że powierzono diakonom również czytanie lub śpiewanie Ewangelii (Konst. Ap. z ok. r. 400 II, 57, 7: *Postea diaconus vel presbyter legat Evangelia*; Quasten, *Flor. Patr.* VII, 182).

Diakonów mieli również prezbiterzy w parafiach wiejskich. Św. Jan Chryzostom († 406 r.) domaga się od bogatszych chrześcijan, by w swoich wsiach budowali kościoły i troszczyli się o prezbitera i diakona, by można było odprawiać nabożeństwa i niedzielną Eucharystię (In Acta Ap. hom. 18; PG 60, 147).

W Rzymie, jak i w innych miastach, dbano o to, by liczba diakonów nie przekraczała biblijnej liczby siedmiu (Dz 6, 3). Miasto dzielono na dzielnice (diakonie) z jednym diakonem i kilkoma akolitami, pomocnikami diakonów w ich działalności charytatywnej. Z biegiem czasu diakoni bywali zajęci coraz bardziej sprawami administracyjnymi diecezji tak, że ich funkcje liturgiczne przeszły częściowo na duchownych niższych stopni, które utworzono. O randze i wpływach diakonów, administratorów-diecezji, świadczy fakt, że niejeden diakon biskupa rzymskiego stał się jego następcą na Stolicy Piotrowej, jak np. Leon Wielki (440—461), Hilary (461—468), Bonifacy II (530—532), Agapet I (535—536), Sylweryusz (536—537 — subdiakon), Wigiliusz (537—555).

W miarę rozwoju wewnętrznego życia Kościoła i jego zewnętrznej organizacji powstała potrzeba utworzenia dalszych urzędów pomocniczych. Już około roku 250 spotykamy w Rzymie subdiakonów, akolitów, egzorcystów, lektorów i ostiariuszy (Korneliusz pap., Ep.

ad Fabium ep. Antiochen., u Euzebiusza, Hist. eccl. 6, 43, 11; POK III, 302; EH 255).

Subdiakonom powierzono troskę o święte naczynia i wyposażenie ołtarza; pomagali oni diakonom przy odbieraniu darów ofiarnych z rąk wiernych. Na terenie Hiszpanii czytali lekcję (I syn. w Toledo 400 r., kan. 4), co przyjęło się potem również w Rzymie (Righetti, *Manuale* IV, 390).

Akolici spełniali z początku różnorodne funkcje pomocnicze (*akoluthos*, po grecku — sługa, towarzysz). Później zajmowali się przede wszystkim światłem i mieli bezpośredni związek z Eucharystią. Zapalali oni światło, nosili zapalone świece. Oni przynosili wino (i wodę) do ołtarza, trzymali patenę z częstką konsekrowanego chleba z poprzedniej Mszy papieskiej (tzw. *Sancta*), pomagali przy łamaniu konsekrowanego chleba, przynosząc w lnianych torebkach duże Hostie do obecnych biskupów i kapłanów, którzy z kolei łamali te Hostie dla Komunii wiernych; akolici roznosili tzw. *fermentum*, tj. częstkę Komunii św. z Mszy papieskiej do kościołów Rzymu (*tituli*) na znak jedności. W IX w. akolitat stał się stopniem bez szczególnych funkcji (EK I, 239).

Egzorcysta, pierwotnie chrześcijanin obdarzony charyzmatem uzdrawiania chorych, miał w Galii od końca V wieku powierzona troskę o wodę święconą i utrzymywał porządek w czasie nabożeństwa. W Rzymie urząd ten w IV/V wieku zanikał, wrócił dopiero w IX w. jako niższy stopień do kapłaństwa (LThK III, 1315 n).

Lektorzy czytali z Pisma św. Św. Justyn († ok. 165 r.) wspomina o czytaniu „Pamiętników apostołskich albo Pism prorockich” na niedzielnym zgromadzeniu eucharystycznym: „Potem, gdy lektor skończy, przełożony daje żywym słowem upomnienie i zachętę do naśladowania tych znakomitych nauk” (Apol. I, 67, 3—4; POK IV, 77). Nie wiemy jednak, czy lektor należał wtedy do stanu duchownego. Od Tertuliana († po 220 r.) natomiast i św. Cypriana († 256 r.) lektor jest klerykiem (Tert., *De praescr.* 41; Cyprian, *Ep.* 29; 35; 38; 39). W pierwszych wiekach do grona lektorów należeli mężczyźni lub młodzieńcy, wyjątkowo chłopcy. Od IV wieku w Kościele Zachodnim, a szczególnie w Rzymie, spotykamy jako lektorów chłopców od czternastego do osiemnastego roku życia, a nawet od 6 roku (Pap. Syrycjusz, *Ep. ad Himerium* 9). Wśród męczenników w czasie prześladowania przez Wandalów w Afryce znaleźli się liczni młodzi lektorzy. Z początku mieszkali w domu rodzinnym, od IV/V wieku powstały wspólnoty lektorów w domach biskupich przy katedrach lub też na plebaniach, celem wychowania ich i kształcenia (kolebka seminariów duchownych po Tridentinum). W parafiach, w których prezbiter odprawiał liturgie, lektorzy spełniali funkcje diakona: poza czytaniem lekcji (Ewangelię czytał prezbiter) Mszy i godzin kano-nicznych pomagali w przyjmowaniu i przygotowaniu darów ofiarnych, łamaniu konsekrowanego chleba i rozdzielaniu Komunii św.

(Jungmann, *Miss. soll.* I, 275). Niektóre funkcje lektorów przejęli śpiewacy (*cantores*), akolici (kontakt z Eucharystią) i subdiakoni (lekcję mszalną). (Th. Schnitzler, *LThK* VI, 936—937).

O ostiariuszach źródła wspominają rzadko. Ich zadaniem było pilnowanie drzwi, następnie budynku kościoła, zakrystii, czasem również świętych ksiąg. Przechowywali klucze kościoła, pełniąc funkcje dzisiejszych zakrystianów. Od V wieku ostiariat jest stopniem do prezbiteratu bez funkcji.

Około V/VI wieku powstał obrzęd udzielania tonsury, co oznaczało przyjęcie do stanu duchownego, celem otrzymania następnie dalszych święceń albo tylko urzędów administracyjnych (nadużycia i wykroczenia takich „duchownych” urzędników kościelnych obarczyły niepotrzebnie stan duchownych).

Od wczesnego średniowiecza urzędy niższego stopnia, tzw. niższe święcenia, zaczynają tracić swe dotychczasowe znaczenie. Ich funkcje powierzano osobom świeckim (zakrystianin, ministrant, śpiewak), a święcenia uważano tylko za stopnie przejściowe na drodze do prezbiteratu. O ile w starożytności ktoś mógł przez całe życie być np. lektorem gminy, o tyle później funkcje lektora przejęli prezbiterzy (we Mszy bez asysty), a lektorat stał się tylko formalnym stopniem do prezbiteratu. Podobnie stało się z subdiakonatem i diakonatem. Od XI wieku przed otrzymaniem prezbiteratu lub konsekracji biskupiej należało najpierw przebyć wszystkie niższe stopnie. Przedtem wystarczyło piastowanie jednego z niższych urzędów.

Po Soborze Watykańskim II zastąpiono tonsurę „dopuszczeniem do kandydatów na święcenia diakonatu i prezbiteratu” (1972).

Do stanu duchownego należą tylko diakoni, prezbiterzy i biskupi. Oni otrzymują święcenia, *ordinatio*.

Inne posługi (*ministeria*) należą do ludzi świeckich otrzymujących od biskupa lub wyższego przełożonego zakonnego *institutio* — „ustanowienie” na dany urząd.

Z dotychczasowych czterech niższych urzędów pozostał lektorat i akolitat. Konferencje Biskupów mogą jednak od Stolicy Apostolskiej dla swojego terenu otrzymać zezwolenie na inne urzędy, jak np. ostiariusza, egzorcysty, katechisty.

Do lektora należą czytania z Pisma św., z wyjątkiem Ewangelii; recytacja psalmu międzylekcyjnego w wypadku braku psalmisty; wezwania modlitwy powszechnej, jeśli nie ma diakona lub kantora; prowadzenie śpiewu ludu i kierowanie jego udziałem; przygotowanie wiernych do godnego przyjęcia Sakramentów św.; przygotowanie innych wiernych do doraźnego czytania Pisma św. (*ex temporanea deputatione*). Inst. Gen. MR 1975, n. 66 opuszcza „jeśli nie ma diakona lub kantora” i dodaje: „Lector proprium munus in celebratione eucharistica habet, quod ipse per se exercere debet, quamvis adsint ministri ordinis superioris”. Z dalszego tekstu wynika, że mogą być lektorzy *ex institutione* lub bez ustanowienia przez biskupa

Akolita przygotowuje ołtarz i św. naczynia (IGMR 1975, n. 65) i służy diakonowi i kapłanowi przy ołtarzu, zwłaszcza w czasie Mszy św. Jako nadzwyczajny szafarz rozdziela Komunię św., jeśli szafarz zwyczajny jest nieobecny lub chory, stary, inną pracą duszpasterską zajęty, albo gdy z powodu wielkiej liczby przystępujących do Stołu Pańskiego liturgia przeciągała się zbyt długo. Jeśli akolita otrzyma zezwolenie, może Najśw. Sakrament wystawić do adoracji wiernych i go schować, nie może jednak udzielić błogosławieństwa sakramentalnego. Może on przygotować innych służących przy ołtarzu (ministrantów). Służba akolity wiąże się ściśle z Eucharystią, z Ciałem i Krwią Pańską. Dlatego cechuje go miłość do mistycznego Ciała Chrystusa, a zwłaszcza do słabych i chorych członków.

Lektorat i akolitat zastrzeżone są mężczyznom. Wiek i warunki ustala Konferencja Biskupów. Można otrzymać tylko lektorat lub tylko akolitat, albo też jedno i drugie po pewnym czasie ustalonym przez Stolicę Apostolską lub Konferencję Biskupów. Dla kandydatów do diakonatu i prezbiteratu są one przejściowymi funkcjami, od których tylko Stol. Ap. dyspensować może

„Ustanowienia” (*institutio*) lektorów i akolitów dokonuje biskup ordynariusz lub wyższy przełożony zakonu wg nowego rytu ważnego od 1 I. 1973.

Diakonat jest pierwszym stopniem hierarchii kościelnej i polega na trzech funkcjach usłużnych: *liturgia, verbum et caritas*. Diakonat może być stałym (*permanens*) lub stopniem przejściowym (*trínseuns*) do prezbiteratu. W obu wypadkach powinien być poprzedzony piastowaniem przez pewien czas funkcji lektora i akolity. Dyspensy udziela tylko Stolica Apostolska. Udzielenie święceń diakonatu oznacza inkardynację w określoną diecezję, dlatego diakon ślubuje szacunek i posłuszeństwo.

Diakonat trwały zobowiązuje do celibatu, jeśli kandydat nie jest żonaty; żonaty kandydat nie może się po śmierci żony ponownie ożenić. Zakres wymaganego studium ustala Konf. Ep., zatwierdza Kongregacja Wychow. Katol. Diakon trwały odmawia część liturgii godzin ustaloną przez Konf. Ep.

Diakonat przejściowy można otrzymać po ukończeniu 20 roku życia i rozpoczęciu studium teologii (kapłaństwo dopiero po ukończeniu studium teologii). Kandydat ślubuje celibat, po święceniach odmawia liturgię godzin.

Zadania diakonów: *ministerium verbi, altaris et caritatis*, tj. głoszenie Ewangelii, przygotowanie ofiary eucharystycznej, rozdzielanie Ciała i Krwi Pańskiej. Ponadto — z polecenia biskupa — głoszenie kazań i nauczanie pogan i wiernych (*infideles quam fideles*), przewodnictwo w modlitwach, udzielanie chrztu, asystowanie przy zawieraniu małżeństwa (włącznie z błogosławieństwem), zanoszenie wiatyku, przewodniczenie obrzędowi pogrzebu. W imieniu biskupa

lub proboszcza spełniają dzieła miłosierdzia. „Biskupi Polscy... postanawiają nie udzielać diakonom zezwolenia na urzędowe asystowanie przy zawieraniu jakichkolwiek małżeństw” (Wskazania Ep. Pol. dot. Pawła VI *Matrimonia mixta*, Wiad. Urz. Kurii Bisk. Śl. Op. 26, 1971, 247).

Na pytanie skierowane do Pap. Komisji d/s interpretacji dekretów Soboru Watykańskiego II w sprawie uprawnień diakona do udzielania sakramentaliów, Komisja orzekła 13 XI 1974: „Eas tantum benedictiones impertire eaque sacramentalia ministrare potest diaconus, quae eidem iure expresse conceduntur”. (*Notitiae* nr 102, XI 1975, 36). Prawo to zawierają księgi liturgiczne. Według dotychczas wydanych posoborowych ksiąg liturgicznych diakon udziela błogosławieństwa rozdzielając Komunię św. lub Wiatyk (*De sacra Communione... extra Missam*, nr 17, 39, 54), przy wystawieniu Najśw. Sakramentu (tamże, nr 97—99), udzielając sakramentu chrztu (*Ordo Bapt. parv.*, *Praenotanda* nr 11; rubryki nr 57, 70), asystując przy ślubie (*Ordo celebr. Matrimonium* nr 53, 47, 50), prowadząc pogrzeb (*Ordo exsequiarum* nr 19, 33, 53). Sprawę innych sakramentaliów określi nowe *Rituale Benedictionum*, będące w przygotowaniu (*Notitiae*, jw., s. 39).

Posługa miłości jest historycznie najstarszym zadaniem diakonów. Nawiązując do ustanowienia diakonów w *Dziejach Apostolskich* (6, 1—7) biskup mówi w modlitwie konsekracyjnej: „W zaraniu dziejów Kościoła Apostołowie Twojego Syna za sprawą Ducha Świętego wybrali siedmiu mężów cieszących się dobrą sławą, aby im pomagali w codziennym rozdawaniu jałmużny...”. Dlatego wymaga się od diakona „miłości bez obłudy”, „dobrej sławy”, prawdziwej „troski o chorych i biednych”, pokory, czystości, karności, mądrości.

Wypełniając wszystkie obowiązki i naśladować na ziemi Jezusa Chrystusa, który nie przyszedł, aby mu służono, lecz aby służyć, diakoni zasłużą na królowanie z Nim w niebie. „Spotykając się z Panem w dniu ostatecznym będziecie mogli usłyszeć od Niego: Przyjdź sługo dobry i wierny, wejdź do wesela twojego Pana”.

K a p ła ń s t w o

Przez namaszczenie Duchem Chrystusowym wierni uczestniczą w kapłaństwie Chrystusa, stają się świętym i królewskim kapłaństwem, składają Bogu duchowe ofiary i głoszą wspaniałe dzieło Boże (DK 2; KK 31, 34; KL 14; DA 2, 3; DM 15). „Cały święty Lud Boży staje się w Chrystusie królewskim kapłaństwem. Jednak sam wielki nasz Kapłan Jezus Chrystus wybrał niektórych uczniów, aby w Jego imieniu publicznie wykonywali w Kościele urząd kapłański dla dobra ludzi. Sam posłany przez Ojca, posłał na świat Apostołów, aby przez nich i przez ich następców biskupów nieustannie wykonywać swój urząd nauczycielski, kapłański i paster-

ski. Współpracownikami biskupów są prezbiterzy, którzy są złączeni z biskupami w urzędzie kapłańskim i wezwani do służenia Ludowi Bożemu" (z przemówienia biskupa, De Ord. Presb. 14).

Zadaniem prezbiterów jest, „aby służyli Chrystusowi Nauczycielowi, Kapłanowi i Pasterzowi”, aby „słowem i przykładem budowali Dom Boży, to jest Kościół” (tamże).

„Wszystkim głosicie Słowo Boże, które sami z radością przyjęliście. Rozważajcie prawo Boże, wiercie w to, co przeczytacie, nauczajcie tego, w co wierzycie, i spełniajcie to, czego innych nauczacie. Niech wasza nauka będzie pokarmem Ludu Bożego...” (tamże).

„Z nieustanną radością i prawdziwą miłością wykonujcie kapłański urząd Chrystusa, nie szukając korzyści własnej, lecz Jezusa Chrystusa... Za waszym bowiem pośrednictwem duchowa ofiara wiernych zostanie udoskonalona przez włączenie w Ofiarę Chrystusa, którą będziecie składali własnymi rękami na ołtarzu w sposób bezkrwawy i sakramentalny. Będziecie przez chrzest włączali ludzi do Ludu Bożego, w sakramencie pokuty będziecie odpuszczali grzechy w imieniu Chrystusa i Kościoła, będziecie namaszczać chorych olejem świętym, będziecie przez cały dzień ofiarowywali Bogu uwielbienia, dziękczynienia i prośby, nie tylko za Lud Boży, lecz także i za cały świat...” (tamże).

Spełniając urząd pasterski, „złączeni z biskupem i jemu poddani starajcie się łączyć wiernych w jedną rodzinę, abyście mogli przez Chrystusa w Duchu Świętym doprowadzić ich do Ojca” (tamże).

Biskupstwo

„Posławszy Apostołów, tak jak On sam został posłany przez Ojca, Chrystus przez tychże Apostołów uczynił uczestnikami swego namaszczenia i posłannictwa ich następców, biskupów” (DK 2). „Przez tych, którzy przez Apostołów ustanowieni zostali biskupami, i przez ich następców aż do nas samych w całym świecie widoczna jest i zachowana tradycja apostołska” (KK 20). Biskupi są nauczycielami, kapłanami świętego kultu, rządcami duchowymi (tamże). Jak Apostołowie ubogaceni zostali przez Chrystusa specjalnym wylaniem Ducha Świętego zstępującego na nich (Dz 1, 8; 2, 4; J 20, 22—23), tak „dar ten przekazany został aż do nas w sakrze biskupiej... Przez konsekrację biskupią udziela się pełni sakramentu kapłaństwa..., przez włożenie rąk i przez słowa konsekracji udzielana jest łaska Ducha Świętego i wyciskane święte znamię, tak że biskupi w sposób szczególny i dostrzegalny przejmują rolę samego Chrystusa Mistrza, Pasterza i Kapłana i w Jego zastępstwie (in Eius persona) działają” (KK 21).